

BEHEERPLAN OOSTVAARDERSVELD

2015 – 2020*

Dit beheerplan vervangt alle voorafgaande beheerplannen voor de objecten binnen de planeenheid waar het betrekking op heeft. Het is als zodanig vastgesteld en goedgekeurd door het Hoofd Staatsbosbeheer in de Provincie Flevoland.

Datum: 12-11-2015

Plaats: Zeewolde

Naam: ing. N. de Snoo

Handte

* Dit beheerplan wordt onderdeel van het beheerplan voor de planeenheid Oostvaardersplasseengebied, op het moment waarop dat plan formeel wordt vastgesteld.

BEHEERPLAN OOSTVAARDERSVELD

september 2015
definitief

Inhoudsopgave

1	Algemeen.....	3
1.1	Inleiding.....	3
1.2	Gegevens object(en).....	3
2	Gebiedskarakteristiek.....	3
2.1	Abiotische karakteristiek.....	3
2.1.1	Landschapontwikkeling.....	3
2.1.2	Ruimtelijke relaties.....	3
2.2	Biotische karakteristiek.....	3
2.2.1	Vegetatie en flora.....	3
2.2.2	Fauna.....	4
2.3	Cultuurhistorie.....	4
2.4	Toerisme en recreatie.....	4
2.5	Mens en maatschappij.....	4
2.5.1	Jeugd.....	4
2.5.2	Vrijwilligers.....	4
2.5.3	Participatie.....	4
2.6	Benutten.....	5
2.6.1	Biomassa, hout, windenergie.....	5
2.6.2	Grond en gebouwen, Buitencentrum.....	5
2.6.3	Gebieds- en locatieontwikkeling recreatie.....	5
2.6.4	Consumer speciale belevingsproducten.....	5
2.6.5	Agrarische ingebruikgeving.....	5
2.6.6	Overige lokale mogelijkheden.....	5
3	Bestaand beleid.....	5
3.1	Extern beleid.....	5
3.1.1	Internationaal en Rijksbeleid.....	5
3.1.2	Provinciaal.....	5
3.1.3	Beleid waterschap.....	5
3.1.4	Bestuurlijk landschap.....	5
3.2	Beleid Staatsbosbeheer.....	5
3.2.1	Natuur(beheer).....	5
3.2.2	Recreatie en beleving.....	6
4	Contracten en verplichtingen.....	6
4.1	Natuurbeheertypen en landschapsbeheertypen.....	6
4.2	Openstellingscategorieën.....	6
4.3	Verplichtingen in kader van subsidies.....	6
5	Visie.....	7
5.1	Beschermen.....	7
5.2	Beleven.....	7
5.3	Benutten.....	7
6	Doelen en beheermaatregelen.....	7
6.1	Terreinbeheer.....	7
6.1.1	Doelen.....	7
6.1.2	Hydrologisch beheer en meetnet.....	8
6.1.3	Beheer natuurwaarden.....	8
6.1.4	Beheer landschap en cultuurhistorie.....	11
6.2	Recreatie.....	11
7	Monitoring.....	12
	Bijlagen.....	17

1 Algemeen

1.1 Inleiding

Het Oostvaardersveld ligt ten westen van Lelystad. Het gebied is door aanleg van de spoorlijn Almere-Lelystad afgesneden van de Oostvaardersplassen. De Praamweg doorsnijdt het gebied.

Het Oostvaardersveld is een zogenaamd 'etalagegebied' voor de Oostvaardersplassen. Bezoekers krijgen in het Oostvaardersveld het gevoel de Oostvaardersplassen te beleven. De verschillende terreintypen die aanwezig zijn in de Oostvaardersplassen zijn ook te zien en te beleven in het Oostvaardersveld. In 2007/2008 en in 2013/2014 is het gebied op grote schaal heringericht. In de herinrichting zijn waterpartijen en slenken toegevoegd. Het doel van deze herinrichting is tweeledig: het vergroten van de variatie aan biotopen door middel van het toevoegen moeras en open water en het aanbieden van een gebied voor recreanten waar het 'Oostvaardersplassen-gevoel' kan worden beleefd. Met de aanwezigheid van een dergelijk gebied tegen de Oostvaardersplassen aan kan de toename van recreatieve druk in de Oostvaardersplassen aan de zijde van Lelystad grotendeels in het Oostvaardersveld worden opgevangen.

Het Oostvaardersveld ondersteunt de natuurwaarden waarvoor de Oostvaardersplassen zijn aangewezen als Natura 2000-gebied.

Het voorliggende beheerplan heeft betrekking op een deel van het Oostvaardersveld. Dit wordt nader toegelicht in paragraaf 1.2. KNNV-afdeling Lelystad (verder: KNNV Lelystad) en Stichting Vogel- en Natuurwacht Zuid-Flevoland (verder: Vogel- en Natuurwacht) zijn actief betrokken geweest bij het opstellen van dit plan.

Dit plan wordt onderdeel van het op te stellen Staatsbosbeheer-beheerplan voor het gehele Oostvaardersplassengebied, dat zowel het Natura2000-gebied als de omliggende gebieden Oostvaardersbos, Kotterbos, Bufferzone, Oostvaardersveld en Hollandse Hout (samen ook aangeduid als 'buitenring') omvat.

1.2 Gegevens object(en)

Het Staatsbosbeheerobject Oostvaardersveld is 377 hectare groot en bestaat uit twee deelgebieden, die zijn gescheiden door de Lage Vaart. Alleen het deelgebied ten noorden van de Lage Vaart is heringericht en het voorliggende beheerplan heeft dan ook alleen betrekking op dit deelgebied van ongeveer 240 hectare. Wanneer in dit plan wordt gesproken over 'Oostvaardersveld' wordt daarmee het heringerichte deel bedoeld, tenzij expliciet anders wordt vermeld. De grens van dit gebied wordt aan de noordwestkant gevormd door de spoorlijn Almere-Lelystad met daarachter het natuurgebied Oostvaardersplassen. Aan de zuidoostkant wordt het gebied begrensd door de Lage Vaart en aan de noordoostkant door de Knardijk. Ter hoogte van de Grote praambult en de brug over de Lage Vaart ligt de zuidwestelijke grens van het Oostvaardersveld (zie ook de kaart in bijlage 1).

De oevers van de Lage Vaart zijn eigendom van de provincie Flevoland. Zij voert hier, in overleg met Staatsbosbeheer, beheer op haar gronden uit.

2 Gebiedskarakteristiek

2.1 Abiotische karakteristiek

De bodem bestaat uit kalkrijke, jonge zeekleigronden. De kleilaag is tussen 1 en 6 meter dik; hieronder bevindt zich de pleistocene zandondergrond. Het maaiveld ligt op circa 4,5 meter onder NAP.

Het grondwaterpeil ligt op ongeveer 1,1 meter onder maaiveld. Op de ontgraven delen ligt het grondwaterpeil minder diep. De waterstand in het open water is minimaal 50 centimeter. De afwatering vindt plaats op de Lage Vaart via de verschillende watercompartimenten in het gebied. Er zijn verschillende mogelijkheden om, waar nodig, de peildynamiek in het gebied te sturen. Dit wordt behandeld in paragraaf 6.1.2.

2.1.1 Landschapontwikkeling

De vegetatie heeft zich bij de drooglegging van Zuidelijk Flevoland (1968) voor een deel spontaan ontwikkeld. Het oude schietwilgenbos (Praambos) is spontaan ontstaan ten tijde van de drooglegging van de polder. Het open gebied kwam in 1987 uit agrarisch gebruik. Het bestond toen uit ruigtevelden. Tussen de Praamweg en de spoorlijn is een beplantingsstrook aanwezig van essen en eiken met als doel het spoor te camoufleren en te voorkomen dat vogels tegen de hoogspanningsdraden van het spoor aanvliegen. In de jaren 90 en in 2007/2008 zijn meerdere waterpartijen aangelegd en is het gebied vernat. In 2008 zijn Koniks geïntroduceerd als jaarrond-grazer. In 2013/2014 is het gebied op grote schaal heringericht: er zijn meer waterpartijen en slenken gegraven en delen van het terrein zijn opgehoogd. Een deel van het wilgenbos is verwijderd en er zijn maatregelen getroffen om verhoging van de grondwaterstand mogelijk te maken.

2.1.2 Ruimtelijke relaties

Het Oostvaardersveld ligt vanuit natuuroogpunt op een strategisch belangrijke plek, tussen andere natuurgebieden (Oostvaardersplassen, Kotterbos, Bufferstrook, Reigerplas/Ooievaarsplas en Hollandse Hout). Daarnaast grenst het gebied aan twee belangrijke ecologische verbindingzones, Knardijk en Lage Vaart.

2.2 Biotische karakteristiek

2.2.1 Vegetatie en flora

De vegetatie bestaat uit oud schietwilgenbos (het Praambos), een kleine oppervlakte gemengd loofbos met onder andere es en populier, open, grazige vegetaties, ruigtevegetaties en moerasvegetaties (met name riet). De moerasvegetaties zijn nog in ontwikkeling.

Het Praambos vormt een van de weinige natuurlijke wilgenbossen in Flevoland. Door de hoge leeftijd van de wilgen is er veel staand en liggend dood hout aanwezig, wat zich vertaalt in relatief hoge dichtheden oud-bossoorten (zoals Kleine bonte specht, Boomklever, Boommarter en Ruige dwergvleermuis, zie verder paragraaf 2.2.2).

In het Praambos bestaat de ondergroei vooral uit Grote brandnetel, plaatselijk uit Kleefkruid en Riet. Een deel van het Praambos is in 2008 in de jaarrond-begrazingseenheid van de Konikpaarden opgenomen. Hier is de ondergroei beperkt. Tevens worden in de winter bomen geschield. Dit bos is bij de recente herinrichting voor een deel gekapt ten behoeve van de aanleg van open water en moeras.

In het gebied komen weinig bijzondere flora-soorten voor. Een noemenswaardige soort is de Rietorchis, die groeit tussen de Knardijk en het Hoofddiep. Verder komen duinsoorten voor als Rode ogentroot en Rond wintergroen.

2.2.2 Fauna

Het Oostvaardersveld is momenteel van belang als foerageergebied van Lepelaar, Grote zilverreiger, Blauwe en Bruine kiekendief, foerageer- en rustgebied van eenden en ganzen, broedgebied van diverse moerasvogels (Rietgors, Blauwborst, Rietzanger, Bosnietzanger, Kleine karekiet, Roerdomp) en broedgebied van enkele weidevogelsoorten (Kievit, Gele kwikstaart). De weidevogelsoorten Veldleeuwerik en Graspieper zijn in 2012 niet meer aangetroffen. In de struwelen van vlier en meidoorn broeden incidenteel Grauwe klauwier en Spotvogel. Het wilgenbos is van belang voor diverse broedvogels die kenmerkend zijn voor oude (zachthoutooi)bossen, waaronder Appelvink, Wielewaal, Nachtegaal, Kleine bonte specht, Boomklever, Matkop, Buizerd en Havik [bron: Deuzeman 2013; KNNV 2000 t/m 2014].

De Ringslang komt algemeen in het gebied voor. Het object Oostvaardersveld maakt een belangrijk deel uit van het kerngebied van de Ringslang in Oostelijk en Zuidelijk Flevoland. Monitoring in een deel van het gebied leert dat de soort in de periode 1999-2009 een groei doormaakte. De laatste jaren lijkt de dichtheid van de soort in het onderzochte deel van het object af te nemen. In het onderzoeksgebied leefden in goede jaren minimaal 140 slangen (bron: J. Reinhold, Landschapsbeheer Flevoland).

De verwachting is dat deze soort kan profiteren van de recente gebiedsinrichting waarbij nog meer open water en moeras is gecreëerd. De functie als brongebied, van waaruit de soort zich verspreidt over de omgeving, blijft daarmee behouden.

De Boommarter maakt al jaren gebruik van het Oostvaardersveld. Gericht onderzoek naar deze soort ontbreekt zodat ook onduidelijk is welke functie het gebied heeft voor deze soort. De laatste jaren lijkt het aantal waarnemingen wel toe te nemen. De meeste waarnemingen worden gedaan in het Praambos (bron: Landschapsbeheer Flevoland).

De Bever heeft op de grens van Lage Vaart en Oostvaardersveld sinds 2000 een burcht. In de loop der jaren zijn nieuwe bijburchten gemaakt en de originele burcht wordt nu nauwelijks meer gebruikt. Onduidelijk is of de burcht in het Hoofddiep nu de hoofdburcht vormt of dat een burcht in de Lage Vaart de hoofdburcht is van de Lage Vaart-Beverfamilie. In dat laatste geval zouden er twee Beverfamilies aanwezig zijn in het Oostvaardersveld (bron: onderzoek Zoogdiervereniging en onderzoek Landschapsbeheer Flevoland).

Op 3 januari 2013 zijn de eerste ottersporen binnen het Oostvaardersveld vastgesteld (gegevens Landschapsbeheer Flevoland). Langs het Hoofddiep werden de eerste sporen in december 2013 aangetroffen. Staatsbosbeheer is bij de werkzaamheden aan het Hoofddiep, op basis van een ontheffing van de Flora- en faunawet, ervan uitgegaan dat het plaatselijk droogleggen van het Hoofddiep geen schadelijke gevolgen heeft voor het gebruik van deze route door de Otter.

In het gebied jagen Meervleermuis, Watervleermuis, Laativlieger, Rosse vleermuis, Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis. Er zijn paarverblijfplaatsen van de Ruige dwergvleermuis en waarschijnlijk kraamverblijfplaatsen van Rosse vleermuis, Watervleermuis en/of Gewone grootovleermuis aanwezig in het wilgenbos (Praambos) (Hout, 2014 en Landschapsbeheer Flevoland). Een gebiedsdekkende inventarisatie voor deze diergroep heeft niet plaatsgevonden.

2.3 Cultuurhistorie

De ontstaansgeschiedenis van het deelobject Praambos is opvallend. Het betreft een spontaan opgekomen bos bij de drooglegging van Zuidelijk Flevoland. Op Nederlandse schaal is dit uniek. Bossen in Nederland zijn over het algemeen sterk beïnvloed door de mens.

De structuur van het oude slotenpatroon is bij de recente herinrichting benadrukt. De bedoeling is dat deze zichtbaar blijft.

2.4 Toerisme en recreatie

Volgens recent onderzoek trekt het Oostvaardersplassengebied als geheel jaarlijks zo'n 1,1 miljoen bezoekers (bron: NBTC-NIPO, 2015). Dit is een forse stijging ten opzichte van een aantal jaren geleden, die onder andere verband houdt met het uitkomen van de film 'de Nieuwe Wildernis'. De verwachting is dat de aantallen in de komende jaren nog verder zullen groeien. Het is de wens dat een belangrijk deel van de groei in het recreatieve gebruik een plek krijgt in het Oostvaardersveld.

In het Oostvaardersveld is een netwerk van 11 kilometer verhard voetpad en 5 kilometer fietspad aangelegd. Daarnaast zijn diverse picknickbanken en drie vogelkijkhutten geplaatst. Door bebording, drempels en wildroosters is de snelheid op de Praamweg teruggebracht tot 30 km/uur. Hiermee is het Oostvaardersveld een gebied dat zich zeer goed leent om het 'Oostvaardersplassen-gevoel' te beleven buiten de Driehoek in de Oostvaardersplassen. De Driehoek en het Oostvaardersveld zijn voor bezoekers verbonden middels een doorgang onder het spoor.

Parkeren kan op de parkeerplaats bij het Buitencentrum aan de noordoostelijke rand van het gebied en aan de Praamweg nabij de kleine Praambult. Deze laatste parkeerplaats is ten behoeve van de bezoekers van de kijkhutten Poelruiter, Krakeend, Oeverloper en het zuidelijk gedeelte van het Oostvaardersveld.

2.5 Mens en maatschappij

2.5.1 Jeugd

Het gebied biedt veel mogelijkheden voor activiteiten op het gebied van jeugdeducatie. Activiteiten op dit vlak worden vormgegeven als onderdeel van het totaal aan educatie-activiteiten die Staatsbosbeheer organiseert in het Oostvaardersplassengebied.

2.5.2 Vrijwilligers

Staatsbosbeheer werkt veel met vrijwilligers voor het verzorgen van educatie en excursies en bij het uitvoeren van onderhoud van recreatieve voorzieningen. In het Oostvaardersveld zullen zij worden ingezet waar en wanneer daar behoefte aan is. KNNV Lelystad en Vogel- en Natuurwacht vervullen vrijwillig een rol in de monitoring. In het hoofdstuk Monitoring (hoofdstuk 7) is nader omschreven over welke onderdelen het gaat.

2.5.3 Participatie

Tijdens de voorbereiding van de uitvoeringswerkzaamheden in het Oostvaardersveld is er een afsprakenkader gemaakt tussen Staatsbosbeheer, KNNV Lelystad, Vogel- en Natuurwacht en de provincie Flevoland. Kern van dit afsprakenkader is de intentie om meer in samenspraak met elkaar uit te voeren. Een vorm van deze samenspraak is het met elkaar opstellen van het voorliggende beheerplan. In het verlengde van dit afsprakenkader wordt participatie gevraagd van zowel KNNV Lelystad als Vogel- en Natuurwacht in het monitoren van de ingezette ontwikkelingen in het Oostvaardersveld. Deze partijen hebben aangegeven de intentie te hebben mee te helpen aan de monitoring. Echter, aangezien dit vrijwilligersorganisaties zijn, is er geen verplichting voor de partijen. De uitkomsten van deze monitoring dragen eraan bij dat Staatsbosbeheer het beheer kan afstemmen op de ontwikkelingen in het gebied.

2.6 Benutten

2.6.1 Biomassa, hout, windenergie

n.v.t.

2.6.2 Grond en gebouwen, Buitencentrum

Op korte termijn ontbreekt de financiering voor de realisatie van een NAC (Natuuractiviteitencentrum) in het Oostvaardersveld. Daarnaast vragen de gedachten rond het NP Oostvaardersplassen om een herbezinning van het aantal en type toegangspoorten. In dit beheerplan wordt derhalve geen rekening gehouden met de realisering van het NAC.

Langs het Hoofddiep is een gemaal in eigendom aanwezig. De grond is in eigendom van Staatsbosbeheer.

2.6.3 Gebieds- en locatieontwikkeling recreatie

Er zijn plannen om in een zone langs de Knardijk Ecologes te ontwikkelen. Gezien de economische conjunctuur zijn deze plannen voorlopig in de ijskast gezet. In dit beheerplan wordt dan ook geen rekening gehouden met de realisering van de lodges.

2.6.4 Consumer speciale belevingsproducten

In nauwe samenwerking met het Buitencentrum en het te ontwikkelen veldstation aan de Kitsweg zullen speciale arrangementen ontwikkeld worden. Gedacht moet worden aan veldwerkprojecten voor studenten en bepaalde evenementen zoals de Dutch Bird Fair.

2.6.5 Agrarische ingebruikgeving

Het gebied is niet agrarisch in gebruik gegeven.

2.6.6 Overige lokale mogelijkheden

PM

3 Bestaand beleid

3.1 Extern beleid

3.1.1 Internationaal en Rijksbeleid

Het Oostvaardersveld grenst aan de Oostvaardersplassen. Dit gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied (bescherming via de Natuurbeschermingswet 1996). In Natura 2000-gebieden geldt dat de specifieke waarden waarvoor deze gebieden zijn aangewezen niet mogen verslechteren en dat -op termijn- de instandhoudingsdoelen (waaronder zich ook uitbreidingsdoelen bevinden) dienen te worden behaald. Activiteiten/maatregelen in het Oostvaardersveld mogen de Natura 2000-instandhoudingsdoelen van de Oostvaardersplassen niet in de weg staan.

3.1.2 Provinciaal

Het Oostvaardersveld is vrijwel geheel aangewezen als Ecologische Hoofdstructuur. De EHS is door de provincie nader uitgewerkt. De locaties waar op termijn mogelijk een Natuuractiviteitencentrum en ecologes kunnen worden gerealiseerd zijn door de provincie buiten de begrenzing van de provinciale Ecologische Hoofdstructuur gelaten.

Het provinciale beleid is gericht op behoud van de 'wezenlijke waarden en kenmerken' van de provinciale Ecologische Hoofdstructuur en daarnaast uitbreiding van de biodiversiteit in het Oostvaardersveld. De provinciale natuurbeheertypen zijn uitgewerkt in paragraaf 4.1. Daarnaast dient het gebied toegankelijk te zijn voor recreanten en dienen in het gebied de Oostvaardersplassen te kunnen worden beleefd ('etalagegebied'). Grote grazers en foeragerende ganzen zijn een wezenlijk onderdeel van deze functie.

Het gebied is een belangrijke stapsteen in de ecologische verbindingzones Lage Vaart en Knardijk. Het levert een belangrijke bijdrage aan de binnendijkse moeraselementen in Flevoland.

3.1.3 Beleid waterschap

In het Oostvaardersveld is het beleid uit het watergebiedsplan van het waterschap Zuiderzeeland van toepassing. Het gehele gebied watert af op de Lage Vaart. Voor dit gebied is voorzien in een waterbeheer dat ten dienste staat van de natuurdoelen. Wel moet voor een goede ontwatering worden gezorgd van Praamweg, spoorlijn en Knardijk.

Het watersysteembeheer voor het Oostvaardersveld is nader uitgewerkt in paragraaf 6.1.2.

3.1.4 Bestuurlijk landschap

De ambitie van provincie Flevoland, gemeente Lelystad en Staatsbosbeheer zit op één lijn voor dit gebied. De ambitie is om de biodiversiteit en diversiteit aan biotopen van de Oostvaardersplassen en de buitenring sterk te verbeteren. De mogelijkheid om deze natuur ook te beleven is een algemeen belang. De sociaal-economische situatie van de regio wordt versterkt als het landschap in de regio aantrekkelijker wordt en meer beleefbaar is.

3.2 Beleid Staatsbosbeheer

3.2.1 Natuur(beheer)

In het Regionaal Strategisch Plan van Staatsbosbeheer omvat het Oostvaardersplassengebied zowel het Natura2000-gebied als de omliggende terreinen Oostvaardersbos, Kotterbos, Bufferzone, Oostvaardersveld en Hollandse Hout. Deze omliggende gebieden worden ook aangeduid als 'de buitenring'.

Er wordt voor het Oostvaardersplassengebied ingezet op een grootschalig moerasesysteem waarbij de relatie tussen het moerasgebied en omliggende drogere biotopen (inclusief de buitenring) versterkt wordt ten behoeve van het vergroten van de robuustheid en biodiversiteit van het gehele gebied.

In samenhang hiermee wordt verder uitvoering gegeven aan de adviezen uit ICMO2 en het BAC-advies(d.d. 2 december 2014) aangaande het toevoegen van gebieden in de buitenring van de Oostvaarderplassen ten behoeve van met name gebruik door Edelherten. Het Oostvaardersveld

vervult hierin, naast het Kotterbos en Oostvaardersbos een belangrijke rol. In de kamerbrief van de Staatssecretaris van EZ (d.d. 2 maart 2015) wordt nogmaals benadrukt dat het wenselijk is om het Oostvaardersplassengebied (de Natura2000-kern en daaromheen gelegen schil van Oostvaardersbos, Kotterbos, Bufferzone, Oostvaardersveld en Hollandse Hout) als samenhangend gebied te beschouwen met verschillende functies op het vlak van natuur, landschap en recreatie.

3.2.2 Recreatie en beleving

Het gebied is etalagegebied voor de Oostvaardersplassen. De recreant, die de kern van de Oostvaardersplassen niet individueel kan bezoeken, kan, naast de Driehoek, ook hier terecht om te wandelen en te fietsen in een landschap dat het 'Oostvaardersplassen-gevoel' geeft. De recreatieve druk op de Oostvaardersplassen zelf wordt hierdoor verminderd en er wordt voorzien in de behoefte van mensen om zelf het Oostvaarderplassen-landschap te verkennen.

4 Contracten en verplichtingen

4.1 Natuurbeheertypen en landschapsbeheertypen

Voor het Oostvaardersveld geldt het natuurbeheertype N01.03 'Rivier- en moeraslandschap', waarmee wordt aangesloten op het natuurbeheertype van de Oostvaardersplassen. Kenmerkend voor een rivier- en moeraslandschap is onder andere de aanwezigheid van natuurlijke successie en de variatie aan levensgemeenschappen. In dit natuurbeheertype komen diverse structuurelementen voor. Voor het Oostvaardersveld zijn relevant: Zoete plas (=open water), Moeras, Ruigteveld, Kruiden- en faunarijk grasland, Rivier- en beekbegeleidend bos. In het zeeleilandschap speelt een natuurlijk waterbeheer een belangrijke rol. De waterstand kent een regime waarbij het water in de winter hoger staat dan in de zomer (of waar dit peil het hele jaar gelijk is).

In de SNL-systematiek zijn verschillende te monitoren onderdelen benoemd. Hieronder vallen onder andere flora, broedvogels en structuur. De bijbehorende monitoring is uitgewerkt in hoofdstuk 7.

Voor het onderdeel structuur is het van belang om onderscheid te maken tussen SNL-doelen en de 'eigen' doelen van Staatsbosbeheer.

Binnen de SNL-systematiek zijn voor het beheertype N01.03 de onderstaande structuurtypen en percentages benoemd (alleen de voor het zeeleilandschap relevante structuren zijn weergegeven):

Structuurelement	Minimum percentage	Maximum percentage
Zoete plas (open water)	1	60
Moeras	1	80
Kruiden- en faunarijk grasland	1	20
Ruigteveld	1	50
Rivier- en beekbegeleidend bos	1	80

Voor het totaal aan doelen die Staatsbosbeheer voor het Oostvaardersveld hanteert, is in dit beheerplan de gewenste verhouding van structuurelementen nader gespecificeerd in paragraaf 6.1.1.

4.2 Openstellingscategorieën

Het Oostvaardersveld valt geheel in de categorie opengesteld.

Er gelden de volgende toegangsregels:

- Vrij wandelen op wegen en paden.
- Honden zijn welkom in het Oostvaardersveld mits deze zijn aangelijnd.
- Fietsen alleen op de fietspaden.
- Gemotoriseerd verkeer en paarden zijn niet toegestaan.
- Tussen zonsondergang en zonsopkomst is dit gebied gesloten. Ook het fietspad langs de Lage vaart is tussen zonsondergang en zonsopkomst gesloten.

4.3 Verplichtingen in kader van subsidies

Het Oostvaardersveld is voor een (groot) deel ingericht met Europese POP subsidie. Vanuit deze subsidie bestaat een instandhoudingsdoelstelling van minstens 5 jaar na aanleg van de voorzieningen.

4.4 Overige contracten en verplichtingen

In het kader van de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000-gebied Oostvaardersplassen is voor de herinrichting van het Oostvaardersveld in 2007/2008 een vergunning verleend in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998. Als onderdeel van deze vergunningverlening is overwogen dat ten gevolge van de herinrichting van het Oostvaardersveld foerageergebied voor kiekendieven uit de Oostvaardersplassen verdwijnt en dat daarom in de A6 zone een gebied van vergelijkbare grootte diende te worden ingericht als foerageergebied voor kiekendieven. (bron: Aanvraag vergunning NB-wet herinrichting Oostvaardersveld, Provincie Flevoland, 3 juli 2006). Dit gebied is gerealiseerd langs de Trekweg. Hiermee is de kiekendiefferageerfunctie van het Oostvaardersveld formeel dus gerealiseerd in de A6 zone.

Door de inrichting van het Oostvaardersveld in 2013/2014 is het gebied voor foeragerende kiekendieven naar verwachting geschikter geworden. Vanuit dit herinrichtingstraject zijn er door de provincie dan ook geen compensatieopgaven of extra monitoringsverplichtingen met betrekking tot foeragerende kiekendieven geformuleerd.

Dit laat overigens onverlet dat Staatsbosbeheer het als haar taak ziet om de kwaliteit van het foerageergebied voor de kiekendief in stand te houden, mede in aansluiting op de wezenlijke waarden van de EHS, en daarom het gebiedsgebruik door kiekendieven door middel van monitoring bijhoudt (zie hoofdstuk 7).

5 Visie

5.1 Beschermen

Het toekomstbeeld voor het Oostvaardersveld is een halfopen moeras- en boslandschap waarin de Natura 2000-instandhoudings- en verbeteropgaven voor een groot aantal kwetsbare en beschermde vogelsoorten in de Oostvaardersplassen ondersteund worden door het vergroten van de landschappelijke afwisseling en het uitbreiden van biotoop dat geschikt is als foerageer- of broedgebied voor deze soorten. Het Oostvaardersveld draagt daarmee bij aan de toekomstige ontwikkeling van de Oostvaardersplassen én de buitenring tot één grootschalig natuurgebied op voedselrijke klei met een volledige gradiënt van diep meer via moeras en ondiepe oever naar graslanden en bos: een uniek geheel voor het Europese laagland.

De landschappelijke afwisseling bestaat uit open water, plas-dras situaties, rietzones, ruigtevelden, korte grasvegetaties en (oud) loofbos. Daarmee is er ruimte voor de diersoorten die deel uitmaken van de wezenlijke kenmerken en waarden van het gebied. Het betreft onder andere verschillende soorten eenden en ganzen, doortrekkende steltlopers als Grutto, Kemphaan en Kluut, foeragerende Blauwe en Bruine kiekendieven en moerasvogels als Roerdomp en Blauwborst, Grote en Kleine zilverreiger en Lepelaar. Ook Ringslang, Bever, Otter, Boommarter en diverse vleermuissoorten (zoals Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Watervleermuis, Meervleermuis, Rosse vleermuis, Laatvlieger) kunnen in dit afwisselende landschap hun plek vinden. Op de overgang van de dijk naar de plassen blijft de Rietorchis kansen behouden.

Het gebied functioneert als een in hoge mate natuurlijke eenheid (SNL-beheertype N01.03 'Rivier- en Moeraslandschap'). Uitgangspunt is hierbij dat zo min mogelijk wordt gestuurd met actief beheer. Een begrazingsbeheer met een lage dichtheid aan Edelherten en Konikpaarden die in groepsverband leven, past bij dit type moeras- en boslandschap. Om variatie in het landschap te behouden is het gebied gecompartmenteerd waardoor er verschillende begrazingsregimes naast elkaar plaatsvinden.

Het wilgenbos is momenteel in een degeneratiefase en natuurlijke verjonging vindt nagenoeg niet plaats. Het is wenselijk dat het bosmilieu duurzaam in het gebied behouden blijft. Met dat doel wordt natuurlijke bosverjonging gestimuleerd door te sturen met de begrazingsdruk. Dat kan ook inhouden dat het bos op een andere locatie in het Oostvaardersveld terugkomt.

In overeenstemming met de functie van het gebied als natuurlijke eenheid vindt ingrijpen met beheermaatregelen anders dan de natuurlijke begrazing alleen plaats op beperkte schaal wanneer de kenmerken van het halfopen moeras- en boslandschap verloren gaan en verlagings/stopzettingen van de begrazingsdruk geen oplossing is. Een voorbeeld hiervan is het verlies van een groot areaal bos (doordat natuurlijke bosverjonging niet van de grond komt) waardoor er geen sprake meer is van een boslandschap. In dit geval kan worden gekozen voor het inplanten van boomgroepen of het plaggen van de bodem.

Er wordt een natuurlijke dynamiek van het oppervlaktewater nagestreefd. Deze kenmerkt zich door hoge waterstanden in de winter en lagere in de zomer. In de polder is de dynamiek van het oppervlaktewater beperkt. Waar nodig wordt deze dynamiek vergroot door het laten toestromen van relatief schoon water.

Het gebied is, na de herinrichting van 2014, in ontwikkeling. De benodigde maatregelen in het terreinbeheer kunnen daarmee niet op voorhand met zekerheid worden vastgesteld. Dit beheerplan geeft aan hoe Staatsbosbeheer omgaat met deze onzekerheid, waarbij terugvalopties en alternatieven worden benoemd (zie hoofdstuk 6 Doelen en beheermaatregelen).

5.2 Beleven

Met de recreatieve herinrichting van het Oostvaardersveld is de natuur zoals deze in de Oostvaardersplassen voorkomt beter beleefbaar gemaakt in de vorm van de daar voorkomende landschapstypen (water, riet, struweel en bos) en de aanwezigheid van grote grazers en ganzen. De verwachting is dat met de uitbreiding van Almere en Lelystad en de vertoning van de film 'de Nieuwe Wildernis' (en de duitsstalige versie) in de bioscoop en op televisie, het aandeel recreanten de komende jaren flink zal stijgen. Dankzij de uitgekende recreatieve structuur van het Oostvaardersveld kunnen veel recreanten hier het Oostvaardersplassengebied beleven zonder dat de recreatieve druk op de kwetsbare waarden in het Natura 2000-gebied stijgt.

5.3 Benutten

In het Oostvaardersveld staat één gebouw, dat zich aan de Lage Vaart bevindt. In het gebouw staan de wateraanvoerpompen opgesteld om de wateraanvoer naar de Oostvaardersplassen mogelijk te maken.

De plannen voor een Natuuractiviteitencentrum en Ecolodges langs de Knardijk zijn gezien de huidige economische conjunctuur in de ijskast gezet. In dit beheerplan wordt dan ook geen rekening gehouden met de realisering van een NAC of lodges.

6 Doelen en beheermaatregelen

6.1 Terreinbeheer

6.1.1 Doelen

Het terrein heeft het natuurbeheertype N01.03 'Rivier- en moeraslandschap (grootschalig moeraslandschap)', waarbij het Oostvaardersveld de Natura 2000-waarden van de Oostvaardersplassen ondersteunt. In deze functie is het Oostvaardersveld van belang voor onder andere ganzen en eenden, moerasvogels, doortrekkende steltlopers en als foerageergebied van Lepelaar, zilverreigers en kiekendieven (zie ook paragraaf 5.1).

De wezenlijke waarden en kenmerken die behouden moeten blijven, staan hieronder weergegeven:

- Behoud van bosbiotoop ten behoeve van broedvogels, Boommarter en vleermuizen
- Behoud van geschikt biotoop van Ringslang, Bever en Otter
- Behoud van foerageergebied van broedvogels en kiekendieven
- Behoud van pleisterplaatsen van doortrekkende vogels

Om bovenstaande doelen te halen, zijn de bijbehorende terreinkwaliteiten nader uitgewerkt op het niveau van de structurelementen van het SNL-natuurdoeltype N01.03 'Rivier- en moeraslandschap'. In paragraaf 6.1.3 is beschreven met welke beheermaatregelen de genoemde structurelementen kunnen worden behouden/gerealiseerd. Middels monitoring (hoofdstuk 7) wordt de vinger aan de pols gehouden. Het beheer wordt, indien nodig, op basis van de monitoringsresultaten bijgesteld in overleg met de betrokkenen van KNNV Lelystad en Vogel- en Natuurwacht.

De volgende structurelementen worden nagestreefd om de bovenbenoemde waarden en kenmerken te kunnen behouden:

- het behoud van bosbiotoop, dat een areaal van 64 hectare (plus of min 10 ha) omvat. Uitgangspunt is behoud van een spontaan ontwikkeld bos. Voor de komende 10 jaar is het doel om te komen tot verjonging op de huidige locatie en ontwikkeling van bos op andere locaties in het gebied zodat het areaal bos rond het streefdoel blijft
- Een areaal van 33 hectare open water (plus of min 3 ha)
- Een areaal van 36 hectare rietmoeras (plus of min 6 ha), (moet zich nog ontwikkelen na inrichting 2014)
- Een areaal van 95 hectare kruiden- en faunairijk grasland en ruigteveld (plus of min 20 ha), waarvan maximaal de helft uit kruiden- en faunairijk grasland bestaat²
- Een areaal van 7 hectare struwelen (plus of min 1 ha)
- Overig areaal (wegen, boomsingels): 4 hectare

² Komt voort uit voorwaarde SNL: Het totaal-percentages aan kruiden- en faunairijk grasland (zonder ruigteveld) mag niet meer dan 20% van het SNL-natuurdoeltype N01.03 'Rivier- en moeraslandschap' bedekken (dat betekent niet meer dan 47 hectare).

Op de kaart in bijlage 2 is de ligging van deze structurelementen weergegeven. In de loop van de tijd kunnen deze oppervlaktes wijzigen binnen het natuurbeheertype 'Rivier- en moeraslandschap'. Wel wordt gestreefd naar bovenstaande arealen en verhoudingen binnen de aangegeven marges.

6.1.2 Hydrologisch beheer en meetnet

Staatsbosbeheer stuurt op voldoende dynamiek van het oppervlaktewater. Indien nodig (en beschikbaar) kan daarbij in de winter oppervlaktewater uit de Oostvaardersplassen worden ingelaten, via een duiker onder het spoor en de spoorloot. Dit water kan op natuurlijke wijze toestromen zonder dat dit hoeft te worden opgepompt. Het nu beperkte verschil in wintergrondwaterstand (hoog) en zomergrondwaterstand (lager) wordt daarmee vergroot. Zo komt er meer dynamiek in het gebied en ontstaan plas-drassituaties, met name in het noordelijk deel van het gebied waar het water wordt ingelaten. Daarnaast kan in extreme situaties (zoals een droogvallende beverburcht) inlaat van water middels het inlaatgemaal vanuit de Lage Vaart naar het Hoofddiep plaatsvinden. Wanneer de situatie dit toelaat, is het zinvol om dit te combineren met de jaarlijkse beproefing van het gemaal waarbij het peil in het Hoofddiep op niveau gehouden wordt.

Het inlaten van water uit de Lage Vaart dient alleen te worden toegepast wanneer hier dringende redenen voor zijn. De waterkwaliteit van de Lage Vaart laat namelijk veel te wensen over. Het water heeft een hoog chloridegehalte door de toestroom van brakke kwel uit de diepere bodemlagen en is verontreinigd door landbouw-afvalwater. Het water in de Oostvaardersplassen en het Oostvaardersveld is voornamelijk regenwater-beïnvloed en staat niet onder invloed van brakke kwel. Wel is het water in de Oostvaardersplassen fosfaatrijk. Van het laten toestromen van water vanuit de Oostvaardersplassen naar het Oostvaardersveld zijn geen grote negatieve consequenties voor de voedselrijkdom van het Oostvaardersveld te verwachten, aangezien het systeem in het Oostvaardersveld sowieso zeer voedselrijk is (kleibodems).

Bij een grote calamiteit in de Oostvaardersplassen is het mogelijk om water naar de Oostvaardersplassen te laten stromen door het Hoofddiep weer aan te sluiten via het tunneltje onder het spoor. In dat geval kan deze onderdoorgang tijdelijk niet meer functioneren als doorgang voor wild en recreanten.

Om de waterstanden in het gebied te kunnen meten, worden peilschalen of geautomatiseerde waterstandmeters (divers) geïnstalleerd op twee nog nader te bepalen locaties in het gebied.

6.1.3 Beheer natuurwaarden

Basisbeheer

Het reguliere terreinbeheer vindt plaats door begrazing door paarden, reeën, Edelherten en ganzen. De belangrijkste sturende factor is begrazing en de begrazingsdruk. In het Oostvaardersveld zijn verschillende begrazingsregimes naast elkaar mogelijk (Edelherten en/of Koniks). De dichtheid kan worden gevarieerd doordat het gebied in compartimenten is onderverdeeld en voor de Edelherten via een afsluitbare passage in verbinding kan worden gesteld met de Oostvaardersplassen.

Uitgangspunt is dat er grote eenheden zijn waarbij de verschillende onderdelen van het moeraslandschap en de daarbij horende flora en fauna een plek hebben (grote biodiversiteit).

In bijlage 3A is een kaart opgenomen met de verschillende begrazingseenheden. Met rasters van verschillende hoogte wordt de volgende differentiatie aangebracht:

- Vlakken 1, 2 en 3: bos dat wordt begraasd door Edelherten. Deels spontaan schietwilgenbos, deels aanplant met onder andere populier, es en eik. (doel: verjonging bos op gang brengen zodat bos duurzaam blijft bestaan)
- Vlak 6: bos dat niet wordt begraasd. Dit is een deel van het spontane schietwilgenbos. (doel: differentiatie in bosbeheer)
- Vlakken 4 en 5: open gebied dat wordt begraasd door Koniks en Edelherten (doel: behoud ruigteveld en kruiden- en faunairijk grasland, moeras)
In vlak 5 (noordzijde van de Praambweg) kan de begrazingsdruk van Koniks lager worden ingesteld dan in het overige open gebied.

De populatie Koniks schommelt nu tussen de 50 en 70 exemplaren. De natuurlijke aanwas per jaar is even groot als het aantal exemplaren dat jaarlijks sterft. Ook in dit gebied worden incidenteel dieren afgeschoten om ondragelijk lijden van dieren te voorkomen. Wanneer op basis van het landschapsbeeld blijkt dat de begrazingsdruk te hoog is, dan kunnen dieren afgevoerd worden.

De aantallen herten in het gebied worden gemonitord (zie hoofdstuk 7). Hier geldt dat bij een te hoge begrazingsdruk de herten worden teruggedreven naar de Oostvaardersplassen. Eventueel afschot van oude of zieke dieren vindt in principe dan ook daar plaats. Bij een te grote druk van Edelherten op het Oostvaardersveld kan de onderdoorgang onder het spoor worden afgesloten.

Bosbeheer

Op dit moment is het oude wilgenbos (het Praambos, kiemjaar 1968, circa 50 ha) grotendeels in een natuurlijk stadium van verval. De unieke ontstaansgeschiedenis van het Praambos vormt het uitgangspunt van het beheer: natuurlijke processen krijgen kansen in het gebied en actief menselijk beheer wordt pas in laatste instantie toegestaan (om het boselement in het gebied te behouden). Begrazingsbeheer en 'nietsdoen' beheer zijn daarmee de meest logische instrumenten om beheer in de bossen uit te voeren.

De bossen van het Oostvaardersveld kunnen worden onderverdeeld in twee begrazingstypen:
- bosdelen waar geen Edelherten en geen Koniks komen

- bosdelen waar alleen Edelherten kunnen komen

Daarnaast is een klein deel van het Praambos sinds de start van de paardenbegrazing in 2008 onderdeel van de begrazingseenheid van het open terrein waar zowel Koniks als Edelherten komen (vlak 4 op de kaart in bijlage 3A).

De ondergroei van het Praambos bestaat voornamelijk uit Grote brandnetel. Bosverjonging vindt nauwelijks plaats als gevolg van schaduwwerking van brandnetels en wilgen en de dikke organische laag. De verwachting is dat, zonder actief beheer, over 10 tot 20 jaar een brandnetelruigte resteert en vrijwel alle bomen verdwenen zijn. Verjonging van bos is te stimuleren door een lichte begrazingsdruk in het bos toe te laten. De hoeven zorgen voor het op kleine schaal opentrappen van de bodem. De dieren liggen, woelen en krabben en zorgen zo voor verspreide plekken met een geschikt kiembed voor onder andere zaden van bomen en struiken.

De verwachting op basis van ervaringen in andere bosgebieden grenzend aan de Oostvaardersplassen, is dat de begrazing door Edelherten beperkt zal zijn tot de nachtelijke uren waardoor de begrazingsdruk beperkt is. Ook wordt verwacht dat de Edelherten zich niet permanent zullen vestigen als gevolg van de hoge recreatieve druk in het Oostvaardersveld en dat de Edelherten het gebied met name in de winterperiode zullen gebruiken in periodes dat er in de Oostvaardersplassen minder voedsel beschikbaar is.

Extensieve begrazing in de winterperiode door Edelherten heeft schilactiviteiten van de bomen tot gevolg. De bomen reageren op deze schilactiviteiten door 'gifstoffen' aan te maken (anti-vraatstoffen) of over te gaan op callus-vorming (zie foto 1). Daardoor worden de bomen minder aantrekkelijk om te schillen. Om de bomen de kans te geven om te reageren op vraat is de maximaal toegestane schil schade in het eerste en tweede jaar 1 op de 100 bomen (zie hoofdstuk 7 – monitoring) oplopend tot een maximaal toegestane schil schade van 1 op de 50 bomen. Bij een voldoende lage begrazingsdruk wordt een beperkt deel van de bomen geschild en krijgt natuurlijke verjonging een kans.

Zomerbegrazing door Koniks?

De impact op de ondergroei van het bos door de winterbegrazing van Edelherten is beperkt, zeker omdat grootschalige schil schade aan de bomen niet wordt geaccepteerd (dan wordt actie ondernomen om de begrazingsdruk te verlagen). Zomerbegrazing kan de explosieve groei van brandnetel waarschijnlijk beter onderdrukken. Afhankelijk van de ontwikkeling van de vegetatie (blijft een gesloten brandnetelruigte al dan niet in stand?) kan zomerbegrazing door Koniks in delen van het bos overwogen worden. De Koniks hebben in de zomerperiode, vanwege een groot aanbod aan voedsel, minder dan in de winter de neiging om bomen te schillen. Pas op zijn vroegst na vijf jaar met begrazing door Edelherten (dus ná 2019) wordt zomerbegrazing met Koniks overwogen, zodat de bomen de gelegenheid hebben gehad om anti-vraatstoffen aan te maken tijdens de winterbegrazing door Edelherten.

'Nietsdoen beheer' in een deel van het bos

Een deel van het wilgenbos (noordoostelijk deel, circa 10 ha) is niet opgenomen in de begrazingseenheid. Begrazing door Koniks en/of Edelherten vindt in deze 10 hectare van het bos niet plaats (vanwege de nu aanwezige rasters). In dit gebied is de beheervorm 'nietsdoen'. Het eventueel verloren gaan van het wilgenbos door natuurlijke successie is hier acceptabel want de kernwaarde van dit bos is spontaan opgekomen bos.

Terugval-opties begrazingsbeheer

De vinger dient jaarrond aan de pols te worden gehouden middels monitoring (zie hoofdstuk 7: infrarood-camera's/verjonging van bos en bossterfte). Er zijn terugval-opties mogelijk indien blijkt uit monitoring dat het resultaat (het in stand houden van een bosbiotoop) niet wordt gehaald:

- te hoge begrazingsdruk: onderdoorgang onder het spoor afsluiten en gebied kortere of langere tijd niet toegankelijk maken voor Edelherten. Bij dag-rond gebruik van het Oostvaardersveld door herten (met risico op ongewenste vestiging van een subpopulatie): de rustlocaties opzettelijk verstoren (passief of actief) waardoor dieren overdag teruggaan naar de Oostvaardersplassen maar het gebied wel 's nachts kunnen blijven bezoeken. Hiervoor is een vergunning van de Flora- en faunawet nodig.
- te lage begrazingsdruk: kortdurende zomerbegrazing met Konikpaarden in een deel van het bos (ná 2019, eerst een proefjaar).
- in laatste instantie: actief ingrijpen door plaggen van de bodem waarna spontane bosontwikkeling wellicht op gang kan komen. Aanplant van bomen en struiken zal op de plaglocaties niet plaatsvinden.

Kap van bomen

Kap van bomen zal in het Praambos alleen plaatsvinden als die bomen de veiligheid van bezoekers bedreigen. De Gedragscode natuurbeheer is hierbij het uitgangspunt voor hoe en wanneer deze werkzaamheden uitgevoerd worden. Gezien het belang van met name hollenbroeders en vleermuizen worden bomen met holten gespaard (conform Gedragscode).

Ervaringen uit het verleden met begrazing van bos

Het openstellen van bosgebieden grenzend aan de Oostvaardersplassen (Oostvaardersbos) voor Edelherten is in de meeste gevallen minder gunstig geweest voor een aantal boomsoorten. Er ontstond een hoge druk door het schillen van de bast van met name essen (vooral in de winterperiode) waardoor bomen verwond werden en er bovendien geen/weinig verjonging optrad. Er zijn echter ook positievere ontwikkelingen bekend van begrazing in (onder andere) de voor publiek vrij toegankelijke 'Driehoek' binnen de Oostvaardersplassen: verjonging van onder andere meidoorn, callusvorming bij essen (zie foto 1 hieronder) en aanmaak van anti-vraatstoffen waardoor de bomen niet aantrekkelijk zijn om aan te knagen.

Van alle opgedane ervaringen is geleerd. Cruciaal zijn de toepassing van een voldoende lage begrazingsdruk (in aantallen of in periode van het jaar) en gebruik maken van de mogelijkheden die er zijn om de begrazingsdruk te sturen.

Foto 1. Callusvorming bij essen ter bescherming tegen vraat

Beheer open gebied

Het open gebied bestaat uit de structurelementen open water, moeras, kruiden- en faunarijke grasland en ruigtevegetaties. Daarnaast zijn de struwelen een belangrijk structurelement, hoewel niet verplicht in het kader van SNL. Het beheer is erop gericht om deze verscheidenheid aan vegetaties te behouden (zie ook paragraaf 6.1.1).

Gezien de doelstelling het Oostvaardersveld de etalage van de Oostvaardersplassen te laten zijn, zal de beheervorm *begrazing* het belangrijkste zijn. Naast de grote grazers edelhert en Konik spelen ganzen hier ook een duidelijke rol. Hieronder is het beheer van het open gebied per structurelement beschreven.

Open water

Alle wateren in het gebied dieper dan 70 cm blijven zonder beheer open. Delen van waterpartijen ondieper dan 70 centimeter zullen zonder beheer begroeid raken met riet en op termijn verlanden en verbossen. Begrazing is een geschikte beheervorm om ervoor te zorgen dat er voldoende open water blijft, in combinatie met de inlaat van water in de winterperiode (zie ook paragraaf 6.1.2). Alternatieven voor het beheer: indien de begrazingsdruk te laag is (in verband met andere doelen) kunnen eventueel delen van de vegetatie worden gemaaid zodat gedurende de voor- en najaarstrek de ondiepe oeverzone beschikbaar is voor doortrekkende eenden, ganzen en steltlopers.

Moeras

De beoogde moerasvegetaties bestaan voornamelijk uit riet. Het kan voorkomen dat de gewenste oppervlakte niet wordt gehaald. De begrazingsdruk is dan te hoog (er ontstaat open water en/of grazige vegetaties) dan wel te laag (er treedt verbossing op). Middels het bijstellen van de begrazingsdruk (hoger of lager) en de inlaat van water in de winterperiode (zie kopje waterregime verderop) wordt de beoogde oppervlakte moerasvegetaties gerealiseerd. Indien de begrazingsdruk te laag is en er verbossing optreedt terwijl de begrazingsdruk vanwege andere doelen in het gebied niet hoger kan worden ingesteld kan aanvullend bosopslag worden verwijderd.

Kruiden- en faunarijke grasland en ruigtevegetaties

Deze structuren zijn van belang als foerageergebied voor onder andere kiekendieven en voor insecten- en zaadetende vogelsoorten. Met name in de winterperiode is kort gras van belang voor ganzen. Er wordt gestreefd naar een verhouding tussen grazige vegetaties en ruigtevegetaties zoals benoemd in paragraaf 6.1.1. De verhouding kan worden beïnvloed door te variëren met de begrazingsdruk.

Struwelen

Het struweel is onder andere van belang als leefgebied voor de Grauwe klauwier. Het bestaande struweel dient in stand te worden gehouden. Dat kan bij het voorgestelde begrazingsbeheer. Alleen indien nodig voor het voortbestaan van de struwelen kan een deel worden uitgerasterd om lokaal de begrazingsdruk te beperken.

Sturen van de begrazingsdruk

Hoe het voorgestelde beheer (zie hieronder) uitpakt, is van tevoren niet met zekerheid te zeggen. Daarom is het van belang om tijdig in te grijpen in het geval het gewenste resultaat uitblijft. In dit gebied kijkt de buitenwereld bovendien meer dan gemiddeld mee met het beheer dat Staatsbosbeheer voert. Het voorgestelde beheer is het uitgangspunt: middels monitoring wordt de begrazingsdruk (Edelherten en Konikpaarden) bijgestuurd. In het meest extreme geval is het mogelijk dat de begrazing door Edelherten geheel wordt stopgezet.

Begrazing door Edelherten wordt gerealiseerd via het openzetten van de onderdoorgang tussen het Oostvaardersveld en de Oostvaardersplassen. Er zitten echter onzekerheden in deze beheervorm: de begrazingsdruk kan te hoog uitvallen (bosverjonging krijgt onvoldoende kans), maar kan ook te laag zijn (waardoor geen bosverjonging optreedt).

Begrazingsdruk bosgebied

Voor het door Edelherten begraasde bosgebied geldt: als de begrazingsdruk te hoog is, of er risico is op ongewenste vestiging van een subpopulatie van Edelherten worden de rustlocaties opzettelijk verstoord (zie ook onder 'terugval-opties'). Hiervoor vraagt Staatsbosbeheer een ontheffing van de Flora- en faunawet aan (zie ook bijlage 8).

Is de begrazingsdruk in het bos te laag, dan wordt kortdurende zomerbegrazing met Konikpaarden in een deel van het bos overwogen. Dit gebeurt op zijn vroegst na 2019, met eerst een proefjaar.

Begrazingsdruk open gebied

Het open gebied wordt beheerd met Koniks en (vermoedelijk alleen in de winterperiode) met een lage dichtheid aan Edelherten. Het open gebied wordt in twee compartimenten ingedeeld: een open gebied ten noorden van de Praamweg en het overige open gebied. Zo kan de begrazingsdruk van de gebieden afzonderlijk gestuurd worden.

Open gebied ten noorden van Praamweg

In het noordelijk gebied wordt gekozen voor een lagere begrazingsdruk om de hier te verwachten moerasvegetaties te laten ontstaan, maar zonder dat verbossing optreedt. Zo krijgt het open gebied in zijn geheel meer variatie. De indicatieve startdichtheid aan Koniks bedraagt 1 Konik op 3,5 hectare (6 paarden) en is iets lager dan in het overige gebied ten behoeve van de ontwikkeling van moerasvegetaties. Mogelijk moet de dichtheid aan Koniks worden bijgesteld op basis van de oppervlaktes ontstane moerasvegetaties.

Overig open gebied:

De indicatieve startdichtheid aan Koniks bedraagt in 2014 1 Konik op 3 hectare (50-60 paarden). Mogelijk moet de dichtheid aan Koniks worden bijgesteld naar aanleiding van de nieuwe inrichting van het gebied in 2014, de bedekking/ontwikkeling van de structurelementen of de compartimentering. Dit vindt plaats op basis van de resultaten van monitoring (zie hoofdstuk 7).

Terugval-opties

De vinger dient jaarlijks aan de pols te worden gehouden middels monitoring aan de hand van een vergelijking van luchtfoto's en terreinindrukken (zie verder hoofdstuk 7). Er zijn terugval-opties mogelijk indien blijkt uit monitoring dat het resultaat (het areaal moerasvegetaties, ruigtevegetaties en kort gras zoals is weergegeven in paragraaf 6.1.1.) niet wordt gehaald:

- verhogen dan wel verlagen van de begrazingsdruk door Koniks
- als sturen middels de begrazingsdruk onvoldoende mogelijk is: inzetten van de aangegeven alternatieven voor beheer (zoals uitrasteren van delen struwelen, maaien van delen oevervegetatie)

Beheer fauna

Staatsbosbeheer verricht het faunabeheer in het Oostvaardersveld.

Dit beheer bestaat uit het beheren van de kudde Konikpaarden en het wel of niet openzetten van de doorgang naar de Oostvaardersplassen voor de Edelherten. Voor het kunnen verplaatsen van de kudde Koniks en het eventueel opzettelijk verstoren van Edelherten is een vergunning/ontheffing nodig in het kader van de Flora- en faunawet. Zie bijlage 8.

Daarnaast voert de Muskusratbestrijding (waterschap Zuiderzeeland) zelfstandig beheer uit op de hoeveelheid Muskusratten in het gebied. Op dit beheer heeft Staatsbosbeheer weinig invloed. In relatie met de aanwezige Bevers in het Praamweggebied hanteert de Muskusratbestrijding haar eigen Beverprotocol. In relatie met de aanwezige Otter(s) in het gebied dient de Muskusratbestrijding gebruik te maken van stopgrids (Otteringen). Staatsbosbeheer zal dit bespreken met het Waterschap.

Landschapsbeheer Flevoland beheert samen met haar vrijwilligers sinds 2000 twee broeihopen voor de Ringslang in het gebied. Deze broeihopen hebben als doel om het reproductiesucces van de Ringslang te vergroten en daarmee de populatie in Oostelijk en Zuidelijk Flevoland te versterken. Dit beheer wordt voortgezet.

6.1.4 Beheer landschap en cultuurhistorie

De locatie van de oude sloten is herkenbaar in het landschap. De herkenbaarheid wordt hersteld indien de zichtbaarheid sterk verminderd is.

6.2 Recreatie

Het Oostvaardersveld is zeer geschikt voor verschillende vormen van recreatie. Het gebied is zowel per fiets als wandelend beleefbaar en is aantrekkelijk voor zowel natuurliefhebbers als recreanten die benieuwd zijn naar een stukje Oostvaardersplassen-beleving maar geen lange tocht willen ondernemen. Dankzij de in lengte variërende wandelroutes is er voor ieder wat wils en is het gebied ook zeer geschikt voor gezinnen met kinderen. Zeker wanneer de doorgang onder het spoor geopend is voor recreanten kan men gemakkelijk vanaf het Buitencentrum het Oostvaardersveld in. Dit biedt ook mogelijkheden voor educatieve programma's (zoals nu al in de Driehoek binnen de Oostvaardersplassen gebeurt).

Handhaving van de regelgeving vindt dagelijks plaats, ook in het weekend.

Van tevoren zijn de effecten van recreatiedruk op de biodiversiteit niet precies in te schatten, mede omdat de verstoringafstand per soort nogal varieert. Het gebied is opengesteld voor wandelaars op wegen en paden. Honden zijn toegestaan, mits aangelijnd. Aangezien loslopende honden erg verstorend zijn voor vogels is het van belang dat hierop goed wordt gehandhaafd.

Er zijn bij de inrichting in 2014 verschillende voorzieningen aangebracht. In onderstaande tabel is een overzicht opgenomen.

Voorziening	Aantal
Wandelroutes	4 *Weidepad: 3,5 km, Moeraspad 4,5 km, Bospad 1,2 km, 't Lange pad 6,3 km)
Fietspaden	1 fietspad Lage vaart (vanaf Knardijk tot Kotterbospad 3,3 km)
Picknicksets	3
Zitbanken	12
Handwijzers	8
Bebording	27
Vogelkijkhutten	3
Oriëntatiepanelen	3
Infopanelen	1
Uitkijkheuvels	3
Onderdoorgang tussen Oostvaardersplassen en Oostvaardersveld (1) <i>nog te realiseren</i>	1

Het onderhouden van de voorzieningen wordt, om kosten te besparen, zo veel mogelijk uitgevoerd met vrijwilligers. In onderstaand schema zijn de werkzaamheden en frequentie van de werkzaamheden opgenomen.

Werkzaamheden	Frequentie werkzaamheden
Vogelkijkhutten schoonmaken	1x per maand**
Maaien (wandelroute) paaltjes	3 a 4 keer per jaar*
Klepelmaaien wandelroutes	3 a 4 keer per jaar*
Controle wandelroutes	1x per maand
Gaten opvullen puinpaden/controle	Bij constatering
Vuilronde	1x per week
Dood hout controle	1x per jaar
Onderhoud wandelpaden	Bij constatering
Controle/herstel rasters	1x per jaar/bij constatering

*Afhankelijk van het weer. Niet in de periode 1 juni-1 juli en 1 augustus-1 september in een straal van 100 meter rondom de broeihopen

** indien het zicht vanuit de kijkhutten niet goed is, dan wordt de vegetatie ervoor gemaaid (rekening houdend met Ffw)

7 Monitoring

Monitoring vindt plaats om a) te bepalen of de doelen van SNL zijn gehaald (verplichting richting de subsidie verstrekker: de provincie Flevoland) en b) om het beheer bij te kunnen sturen (proces-monitoring). Voor beide monitoringsvormen is een specifieke benadering nodig. Tenslotte is monitoring van de recreatie nodig om inzicht te houden in de bezoekersaantallen, recreatieve druk en tevredenheid. In bijlage 7 is een stroomschema opgenomen waarin duidelijk wordt hoe de terugkoppeling van monitoring naar het beheer plaatsvindt. Een belangrijke rol is weggelegd voor overleg.

SNL-monitoring

Ten behoeve van SNL worden (in afstemming met de provincie Flevoland) gemonitord:

- Broedvogels (vlakdekkende inventarisatie 1x in 12 jaar)
- Flora (vlakdekkende inventarisatie 1x in 12 jaar en monitoring 1x in 6 jaar)
- Structuur (onderdeel van de vlakdekkende inventarisatie van flora/vegetatie 1x per 12 jaar)

KNNV Lelystad inventariseert jaarlijks de broedvogels in het noordoostelijk deel van het Oostvaardersveld (zie ook onder proces-monitoring), deze resultaten worden betrokken bij de genoemde broedvogelinventarisatie.

Proces-monitoring

De SNL-monitoring geeft een goed beeld van de ontwikkeling van het gebied. Om echter te kunnen sturen op het beheer is aanvullend een andere wijze van monitoring nodig zodat tijdig ingegrepen kan worden in het beheer. De monitoring richt zich op (de deelgebieden met) begrazingsbeheer en omvat de volgende onderdelen:

- 1) sterfte van bomen en verjonging van bos in door Edelherten begraasd bosgebied (op termijn eventueel aangevuld met zomerbegrazing Koniks)
- 2) het aantal Edelherten dat migreert van de Oostvaardersplassen naar het Oostvaardersveld
- 3) het aantal Koniks in het gebied
- 4) het in standhouden van het areaal aan moerasvegetaties, kruiden- en faunarijke graslanden en ruigtevegetaties (ook ten behoeve van punt 5: wezenlijke waarden en kenmerken)
- 5) behoud en ontwikkeling 'wezenlijke waarden en kenmerken' (fauna)

Punt 1) sterfte van bomen en verjonging van bomen in door Edelherten begraasd bosgebied.

Opmerking vooraf:

Om te voorkomen dat effecten van Edelherten en Konikpaarden op de bosontwikkeling door elkaar heen gaan lopen, wordt voorgesteld om de eerste vijf jaren alleen Edelherten in de wilgenbossen toe te laten (met uitzondering van het stukje wilgenbos dat al langere tijd door paarden wordt begraasd en zo zal blijven) zodat de effecten van alleen Edelherten op de bosontwikkeling zichtbaar worden. Na vijf jaren kan dan worden besloten (als bijvoorbeeld Edelherten geen effect hebben op sterfte van bomen maar ook niet op creëren van kiemplekken) om paarden tijdelijk toe te laten om te zien of zij wel positieve effecten hebben op bosverjonging.

Het onbegraasde wilgenbos (Praambos) is in een aftakelingsfase die van nature plaatsvindt en waardoor het langzaam afsterft. Onder het oude wilgenbos bestaat de vegetatie voornamelijk uit brandnetels en is een dikke strooisellaag aanwezig waardoor verjonging in deze onbegraasde bossen niet of nauwelijks plaatsvindt. Begrazing met grote herbivoren kan eenzijds sterfte van bomen veroorzaken via bastvraat, maar anderzijds juist kansen bieden voor bosverjonging door de vegetatie en strooisellaag open te breken en kiemplaatsen te creëren voor struiken en bomen waardoor een gevarieerder bos ontstaat. Voor het Oostvaardersveld zijn we op zoek naar een evenwicht tussen graasdruk en het duurzaam in stand houden van een bepaald oppervlak bos. Om zicht te krijgen op de vraag waar dit evenwicht ligt, vindt monitoring in het wilgenbos plaats die uit de volgende onderdelen bestaat:

1. Vaststellen per soort percentage levende en dode volwassen bomen;
2. Vaststellen per soort percentage van de levende en dode bomen die rondom zijn geschild;
3. Vaststellen per soort aantal levende en dode jonge bomen (3-4 jaar oud) per ha;
4. Vaststellen per soort percentage jonge bomen die zijn aangevreten (geringd, getopt);
5. Fotografisch vastleggen van het bosbeeld in iedere plot

De waarnemingen vinden plaats in 17 plots (voor de locaties, zie bijlage 4). Daarvan liggen 12 plots in door Edelherten begraasd bos; 3 plots in onbegraasd wilgenbos en 2 plots in onbegraasd essenbos. Op deze manier kan ook een vergelijking worden gemaakt tussen begraasd en onbegraasd bos waardoor effecten van grote herbivoren beter onderbouwd kunnen worden. De plots zijn 20x20 m in navolging van de monitoring in het Kotterbos en Oostvaardersbos, zodat de methode van monitoring vergelijkbaar is. De monitoring zal worden uitgevoerd door studenten van de Universiteit Utrecht onder begeleiding van universitair docent Mariet Hefting die ook de monitoring van het Kotterbos en Oostvaardersbos de afgelopen 3 jaren heeft verzorgd. De monitoring zal ieder jaar in mei worden uitgevoerd, omdat dan soorten beter herkenbaar zijn.

Wanneer de indruk ontstaat dat de effecten van de grote herbivoren op de bosontwikkeling negatief zijn, zal direct overleg plaatsvinden om te bepalen welke acties eventueel ondernomen zouden moeten worden. Omdat vraat aan bomen gedurende de hele winter kan plaatsvinden en een eenmalige meting in mei niet op tijd de gevraagde informatie kan leveren op basis waarvan overleg zou moeten plaatsvinden, wordt ieder jaar vanaf december tot mei maandelijks een ronde gelopen door het wilgenbos om op basis van een visuele inspectie een indruk te krijgen van

de mate van bastvraat. Deze visuele inspectie zal door Staatsbosbeheer worden uitgevoerd. De stakeholders worden uitgenodigd om hierbij aanwezig te zijn.

Naast het eventuele ad hoc overleg (zie hierboven) zal jaarlijks overleg plaatsvinden over de opgetreden sterfte en verjonging en de eventueel te nemen acties. Dit overleg vindt plaats tussen Staatsbosbeheer, KNNV en Vogel- en Natuurwacht.

Punt 2) Het aantal Edelherten dat migreert van de Oostvaardersplassen naar het Oostvaardersveld.

Middels een cameraval of een videosysteem (systeem en kosten worden momenteel uitgezocht) zal het aantal Edelherten dat het tunneltje passeert worden geregistreerd. Het systeem zal zowel overdag als 's nachts Edelherten registreren. Daarnaast zal met het systeem ook het aantal recreanten geregistreerd worden dat vanuit de Oostvaardersplassen het Oostvaardersveld bezoekt.

Daarnaast zal Staatsbosbeheer 1 keer per twee weken het terreingebruik van de grote herbivoren vastleggen. Dit gebeurt door met een auto langs een vaste route door het hele gebied te rijden. Per soort wordt het aantal dieren te gescoord waarbij tevens de locaties wordt vastgelegd waar de dieren zich bevinden. Dit levert een indicatie van het gebruik van de verschillende gebieden binnen het Oostvaardersveld en geeft tevens een beeld van het aantal grote herbivoren in het gebied. Deze monitoring is onderdeel van het vastleggen van het terreingebruik van grote herbivoren en ganzen in de begraaide terreinen van het Oostvaardersplassengebied.

Punt 3) Het aantal Konikpaarden in het gebied

Het aantal Konikpaarden wordt jaarlijks in oktober/november geteld waardoor een goed beeld van het aantal volwassen dieren en veulens wordt verkregen (veulens kunnen namelijk tot in september/oktober geboren worden). Daarnaast vindt registratie plaats van dieren die om verschillende redenen uit het gebied worden gehaald zodat het aantalsverloop gedurende het jaar ook inzichtelijk wordt.

Punt 4) Het in stand houden van het areaal aan moerasvegetaties, kruiden- en faunarijke graslanden en ruigtevegetaties

Op basis van landsdekkende luchtfoto's die om de twee jaar door Staatsbosbeheer worden aangekocht, worden met behulp van GIS de arealen open water, grazige gras- en kruidenvegetaties, ruigte, struweel en bos in beeld gebracht. Tussen het moment van vliegen en verwerking zit 1 jaar, zodat de resultaten van de luchtfoto's altijd de situatie van het voorgaande jaar weergeven. Deze monitoring zal, naast de ontwikkeling van de arealen in de tijd, met name ook de ruimtelijke verdeling van de verschillende vegetatiestructuurtypen in beeld brengen.

Om meer zicht te krijgen op jaarlijkse veranderingen van de vegetatiestructuurtypen en eventuele sterfte van of verjonging met struiken of bomen in het gebied buiten de bossen, zal ook een zogenaamde 'random sampling' worden uitgevoerd. In het gebied buiten de bossen zullen ieder jaar 50 plots van 5x20 m worden uitgezet. De locaties worden met behulp van GIS zullen *random* gegenereerd. De coördinaten van deze plots kunnen vervolgens in een GPS-apparaat worden ingelezen waarna de waarnemer naar de locatie in het veld kan lopen. Het coördinaat geeft altijd de linker hoek aan de onderzijde van de rechthoek weer en de lange zijde van de plots is altijd oost-west georiënteerd. Indien een plot voor een deel buiten het gebied valt of midden in het water, dan wordt de plot verschoven totdat deze wel binnen het gebied valt of aan de rand van het water komt te liggen. De inventarisaties worden in augustus/september uitgevoerd omdat dan de vegetatie volgroeid is. In iedere plot worden de bedekkingen geschat en de hoogtes bepaald van de verschillende vegetatiestructuurtypen (kale grond, pioniervegetatie, grazige vegetatie, ruigte, riet, struiken, bomen). Het gemiddelde van alle plots levert dan een gemiddelde verhouding van de arealen van onderscheiden vegetatiestructuurtypen en een gemiddelde hoogte van de vegetatie. Daarnaast kunnen deze gegevens ook gebruikt worden bij de luchtfoto interpretaties waarbij een gedetailleerder beeld wordt verkregen van de samenstelling van de vegetatiestructuurtypen die op de luchtfoto worden onderscheiden. Door in iedere plot ook het aantal struiken en bomen (incl. zaailingen) op te nemen, wordt tevens een beeld verkregen van de verjonging die in deze structuurtypen optreedt. Het voorstel is om deze monitoring met een vrijwilliger jaarlijks uit te voeren.

Punt 5) Behoud en ontwikkeling 'wezenlijke waarden en kenmerken' (fauna)

Foerageergebied kiekendieven

Opmerking vooraf: De in eerste instantie overwogen intensieve monitoringsmethode (wekelijks het aantal kiekendieven per uur vaststellen) is niet nodig. Het Oostvaardersveld is volgens de provincie geen compensatiegebied voor de kiekendief omdat de nieuwe inrichting waarschijnlijk voor voldoende foerageergebied zal zorgen. Bovendien vindt zelfs in de gebieden die wel compensatiegebied zijn nu ook niet zo'n intensieve meting plaats. Dit is slechts één keer uitgevoerd in 2010 (Altenburg&Wymenga). Het tellen van kiekendieven volgens een punt-transectmethode waarbij er per punt een kwartier lang alle vogels worden geteld is voldoende om inzicht te krijgen in het gebruik van het gebied door kiekendieven door de jaren heen. In het geval van de (blauwe) kiekendief is het eigenlijk ook beter om een apart monitoringsprogramma te hebben waarbij het totale foerageergebied in en rondom de Oostvaardersplassen wordt meegenomen en waarvan het Oostvaardersveld dus onderdeel is.

In het Oostvaardersveld wordt een punt-transecttelling voor vogels uitgevoerd zoals dit nu ook in de Oostvaardersplassen zelf wordt gedaan en binnenkort ook voor een deel van het Hollandse Hout. Op termijn zal deze methode voor het hele Oostvaardersplassengebied (Oostvaardersplassen en omliggende gebieden) worden gebruikt om voor dit totale gebied inzicht te krijgen in het gebruik door vogels. De methode houdt in dat op vaste punten langs een vast transect gedurende 15 tot 20 minuten per punt het aantal vogels wordt geteld. Hierbij kunnen dan ook foeragerende kiekendieven (en andere roofvogels) genoteerd worden. De inventarisaties worden maandelijks uitgevoerd, startend vanaf zonsopkomst. Het voorstel is om dit in samenwerking met vrijwilligers van de Vogel- en Natuurwacht uit te voeren.

Broedvogels

Een proefvlak in het noordelijk deel van het Oostvaardersveld waarin zowel bos, moeras, kruiden- en faunarijke grasland en ruigteveld aanwezig is, wordt jaarlijks door KNNV (al 17 jaar) vlakdekkend geïnventariseerd op broedvogels volgens de SOVON-richtlijnen. Er kan worden volstaan kan met 5 rondes. In bijlage 5 is het broedvogel-proefvlak op kaart weergegeven. De jaarlijkse inventarisatie dient een beeld op te leveren van de trendmatige ontwikkeling van oud-bossoorten waaronder holenbroeders, rietvogels en grondbroeders. De broedvogelmonitoring levert informatie op over de kwaliteit en ontwikkeling van de structuurelementen.

Ringslang

De Ringslang wordt gemonitord volgens de RAVON-richtlijnen. Deze soort is (naast rietvogels) indicatief voor de kwaliteit van het moerasbiotoop. Monitoring van de Ringslang vindt plaats door Landschapsbeheer Flevoland middels (zie bijlage 6):

- doorzetten van bestaande route (die al 15 jaar wordt gelopen) ten behoeve van de trend op de lange termijn
- een extra looproute die 7x per jaar wordt gecontroleerd op zonnende Ringslangen
- jaarlijks onderzoek naar de bezetting van broeihopen. Hiertoe worden in totaal 6 broeihopen aangelegd en onderhouden (door Staatsbosbeheer).

Bever

De burchten en bijburchten van deze soort worden jaarlijks in beeld gebracht. De trendmatige ontwikkeling van de Bever wordt zo inzichtelijk. Op basis van de informatie kan worden ingegrepen als verstoring (door mens/grazers) dreigt. Deze monitoring wordt meegenomen in de provinciale monitoring.

Otter (geen monitoring)

Voor de Otter is aannemelijk dat het leefgebied geschikt is zolang de structurelementen worden gerealiseerd zoals in paragraaf 6.1.1. is beschreven en de populatie van de Ringslang als indicatorsoort voor moeras en water, zich positief ontwikkelt of stabiel is. De Otter wordt daarom niet gemonitord, wel worden losse waarnemingen bijgehouden.

Boommarter en vleermuizen (geen monitoring)

De Boommarter en de soortgroep vleermuizen zijn wat betreft hun verblijfplaatsen gebonden aan bossen. Indicatief voor deze soorten is de trendmatige ontwikkeling van de hollenbroeders (broedvogels). De soorten zelf worden niet gemonitord, losse waarnemingen van Boommarter en vleermuizen worden wel bijgehouden.

Pleisterplaats van doortrekkende vogels, rust- en foerageergebied voor ganzen en eenden (geen monitoring)

Voor doortrekkende en/of foeragerende soorten als Lepelaars, Grote zilverreigers, ganzen en eenden is er door de recente herinrichting een ruim areaal aan water en slikranden bijgekomen. Moeras zal zich binnen een paar jaar ontwikkelen. Bij de keuze voor de aanleg van de padenstructuur zijn de potentieel aantrekkelijke locaties voor deze vogelgroepen zo veel mogelijk ontzien om verstoring te beperken. Verwacht kan worden dat de aantallen van de genoemde soorten/groepen in de komende jaren zullen toenemen. Deze soorten worden niet actief gemonitord (de verwachting is dat geschikt biotoop alleen maar toeneemt), wel wordt er actief gehandhaafd om de rust buiten de paden te garanderen. De consequentie van het niet-monitoren is dat er geen structureel verzamelde, onderbouwende gegevens beschikbaar zijn over de verwachte toename van het aantal pleisterende vogels.

Waterpeil

Om de waterdynamiek in het Oostvaardersveld te vergroten is het wellicht wenselijk om het waterpeil te beïnvloeden via waterinlaat van het Hoofddiep. Het waterpeil wordt 4x per jaar gemonitord met een peilschaal op 2 locaties in het open water. Op basis van ervaring met de ontwikkeling van de moerasvegetaties/slikranden gedurende de komende 2 jaar wordt vastgesteld welke peilen indicatief zijn voor de inlaat van water. Dit aspect dient nader te worden uitgewerkt op het moment dat de ontwikkeling duidelijker is.

Recreatie

Monitoren van recreatie vindt plaats om zicht te krijgen op:

- 1) het aantal bezoekers en de recreatieve druk
- 2) tevredenheid van de bezoekers

Ad 1. Het aantal bezoekers aan het Oostvaardersveld op jaarbasis wordt ingeschat op basis van indrukken in het veld (tijdens de dagelijkse surveillance rondes) en enquêtes onder bezoekers. Deze enquête dient 1x in de 3 jaar te worden uitgevoerd (eerste tussen 2015 en 2018).

Ad 2. De tevredenheid van bezoekers wordt gemonitord met een enquête onder bezoekers (1x in de 3 jaar). Met de informatie uit deze enquête kan indien nodig bijgesteld worden (onderhoud recreatieve voorzieningen, zonering, beheer, etc.)

Terugkoppeling resultaten monitoring

In de eerste 3 jaar komen Staatsbosbeheer, KNNV Lelystad en Vogel- en Natuurwacht jaarlijks, aan het einde van het winterseizoen, in mei bijeen om de ontwikkeling van het terrein en de effecten van het beheer te evalueren. Hierbij worden de beschikbare monitoringsdata gedeeld. Op basis van de monitoringsresultaten in combinatie met expert judgement wordt met behulp van het stroomschema monitoring (bijlage 7) vastgesteld of wijzigingen in het beheer noodzakelijk zijn (zie ook paragraaf 6.1.3, onder 'terugvalopties'). Uitgangspunt is het (minimale) behoud van de wezenlijke kenmerken en waarden en de verplichtingen met betrekking tot SNL.

Daarnaast geldt dat, indien de resultaten van de monitoring mogelijk aanleiding geven tot aanpassingen in het beheer Staatsbosbeheer, KNNV Lelystad en Vogel- en Natuurwacht tussentijds in overleg treden. Indien de situatie spoed vereist, wordt uiteraard ook eerder ingegrepen in het beheer.

Samenvatting

De monitoringsactiviteiten zijn in onderstaand overzicht weergegeven.

Monitoringsvorm		Doel en mogelijkheid sturing	Methode	Signaleringswaarde	Uitvoering
SNL-monitoring					
Broedvogels		Als natuurdoeltype niet is gehaald: bijstellen beheer of toekennen ander natuurdoeltype	Vlakdekkende inventarisatie volgens SOVON-richtlijn 1x per 12 jaar	Is natuurdoeltype gehaald?	SBB
Flora inclusief structuur		Als natuurdoeltype niet is gehaald: bijstellen beheer of toekennen ander natuurdoeltype	Vlakdekkende inventarisatie (1x per 12 jaar) en monitoring specifieke soorten (1x per 6 jaar)	Is natuurdoeltype gehaald?	SBB
Proces-monitoring					
1 Sterfte van bomen en verjonging		Inzicht in sterfte en verjonging: in evenwicht zodat bosbiotoop in Oostvaardersveld met voldoende omvang blijft bestaan? Zo niet: bijsturen met beheer (begrazingsdruk Edelherten aanpassen, toelaten/verwijderen Koniks in een deel van het bos of tenslotte bijv. plaggen bosbodem)	17 monitoringslocaties: jaarlijks vastleggen aantal jonge bomen/aantal dode bomen/schilshade/ boomsoort/leeftijd	Sterfte: in de eerste 2 jaar (2015/2016) niet meer dan 1:100 geheel geschilde bomen, oplopend naar 1:50 in 2019 Verjonging: 6 of meer jonge bomen/struiken van 3 of 4 jaar oud gemiddeld in de proefvlakken (20*20 meter)	SBB ism Universiteit van Utrecht
2 Migratie Edelherten		Inzicht in begrazingsdruk door Edelherten in het Oostvaardersveld, evt. in combinatie met zichtwaarnemingen (tijdens surveillance) en sporen. Indien nodig (op basis van trendmatige ontwikkeling van punten 1, 4, 5) bijsturen door toegankelijkheid te veranderen/verstoring te veroorzaken	Continue registratie: infrarood-camera's in onderdoorgang tussen Oostvaardersplassen en Oostvaardersveld	Indirect via effecten op wezenlijke waarden en kenmerken en vegetatiestructuur/ sterfte en verjonging bos	SBB
3 Dichtheid Koniks		Inzicht in aantallen Koniks (zie onder 1, 4 en 5 voor bijsturing)	Jaarlijks tellen aantallen Koniks	Indirect via effecten op wezenlijke waarden en kenmerken en vegetatiestructuur/ (evt. sterfte en verjonging bos indien Koniks toegelaten worden)	SBB
4 Vegetatiestructuur van vegetaties in open gebied/bos		Inzicht in ontwikkeling moerasvegetaties, kruiden- en faunarijck grasland, ruigtevegetaties en bos. Toets aan streefbeeld structurelementen (paragraaf 6.1.1) en trendmatige ontwikkeling (punt 5). Indien nodig (begrazings)beheer bijsturen of andere beheervormen inzetten (bijv. maaien, bosopslag verwijderen)	Jaarlijks: Luchtfoto-interpretatie en voor open terrein structuurmeting door <i>random sampling</i>	Oppervlaktypes van de structuurtypes zoals omschreven in 6.1.1	SBB
5 Wezenlijke waarden en kenmerken	Broedvogels	Inzicht in ontwikkeling broedvogels van bos, moeras en open vegetaties. Vaststellen trendmatige ontwikkeling. Input voor evt. bijstelling beheer	Jaarlijks: broedvogelkartering in noordelijk deel van het Oostvaardersveld conform SOVON richtlijn	Een negatieve trend/trendbreuk van een of meerdere broedvogelgroepen; zichtbare verstoring	KNNV
	Ringslang	Inzicht in de ontwikkeling van de Ringslangpopulatie. Input voor evt. bijstelling beheer	Jaarlijks: Looproute conform RAVON richtlijn en controle bezetting broeihopen	Een negatieve trend/trendbreuk; zichtbare verstoring	Landschaps beheer Flevoland
	Bever	Inzicht of de Bever behouden blijft. Voorkomen van evt. verstoring door mensen door recreatie te zoneren	Controle bezetting (bij-) burchten en nieuwe burchten	Een negatieve trend/trendbreuk; zichtbare verstoring	PRV/LBF
	Foerageergebied kiekendieven	Inzicht in gebruik door kiekendieven. Vaststellen trendmatige ontwikkeling. Input voor evt. bijstelling beheer	Tellen foeragerende kiekendieven als onderdeel maandelijkse punt-transsectelling.	Een negatieve trend/trendbreuk; zichtbare verstoring	Vogel- en Natuurwacht/SBB
Monitoring waterstand	Waterstand	Inzicht in oppervlaktewaterpeil. O.b.v. veldindrukken/ peilen kan besloten worden tot inlaat van water (dient nader te worden uitgewerkt)	Peilschaal (tijdens gebruikelijke surveillance rondes aflezen als er aanleiding toe is)	Nader te bepalen o.b.v. waargenomen waterpeilen	SBB
Monitoring recreatie		Inzicht in bezoekersaantallen door de verbindende onderdoorgang	Infrarood-camera's in verbindende	Indirect via effecten op wezenlijke	SBB

		<p>Oostvaardersplassen-Oostvaardersveld; inzicht in aantal bezoekers op jaarbasis; inzicht in verstoring van wezenlijke kenmerken en waarden</p> <p>Gesignaleerde verstoring leidt, indien mogelijk, tot bijstellen beheer (bijv. visueel afschermen van een locatie waar foeragerende steltlopers geregeld worden verstoord)</p> <p>Tevredenheidsonderzoek. Evt. bijstellen onderhoud recreatieve voorzieningen, zonerings, beheer etc.</p>	<p>onderdoorgang tussen Oostvaardersplassen en Oostvaardersveld, continue registratie. Bepalen bezoekers op jaarbasis: inschatting o.b.v. aantallen tijdens dagelijkse surveillance-rondes en 1x in 3 jaar enquête (eerste tussen 2015 en 2018) Enquête bezoekers (1x 3 jaar (tussen 2015 en 2018)</p>	<p>waarden en kenmerken</p>	<p>SBB</p>
--	--	--	--	-----------------------------	------------

Bijlagen

Bijlage 1 Begrenzing beheerplangebied Oostvaardersveld

Bijlage 2 Structuurelementen (op basis van SNL)

Bijlage 3a. Begrazingsvlakken

Bijlage 3b. Rasters

Bijlage 3c. Recreatieve inrichting

Bijlage 4 Ligging bosplots

Bijlage 5 Broedvogelproefvlakken

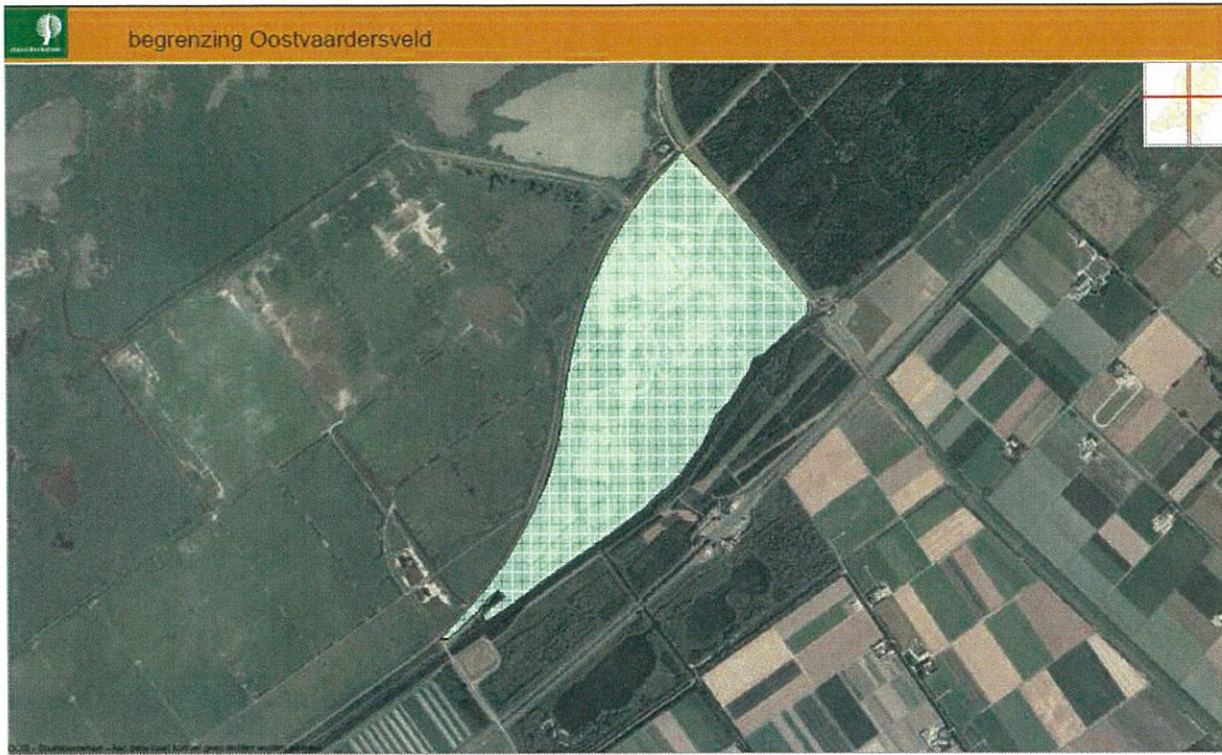
Bijlage 6 Monitoringsroute Ringslang

Bijlage 7 Stroomschema monitoring

Bijlage 8 Regeling ontheffing

Bijlage 9 Literatuur

Bijlage 1 Begrenzing beheerplangebied Oostvaardersveld

© 2015, Provincie Overijssel, alle rechten voorbehouden. Gegevensbron: Provincie Overijssel
Topografie: 1:10000, Dienst voor het kadaster en openbare registers, Apeldoorn

Legenda

Datum: 7 juli 2015
Schaal: 1:27 788

 Provinciegrenzen

Bijlage 2 Structuurelementen op basis van SNL

Bijlage 3a Begrazingsvlakken

Topografische kaart van de provincie Noord-Holland, 1:50.000

Vlakken 1, 2, 3: begrazing met Edelherten
Vlakken 4 en 5: begrazing met Koniks en Edelherten
Vlak 6: geen begrazing

Rood: wildraster
Geel: veeraster

Bijlage 3c Recreatieve inrichting

Bijlage 4 Locatie bosplots

Ligging van monitoringsplots in wilgen- en essenbos.
Rode symbolen: plots in onbegaasd gebied
Gele symbolen: plots in door Edelherten begraasd bos

Bijlage 5 Proefvlak broedvogelmonitoring

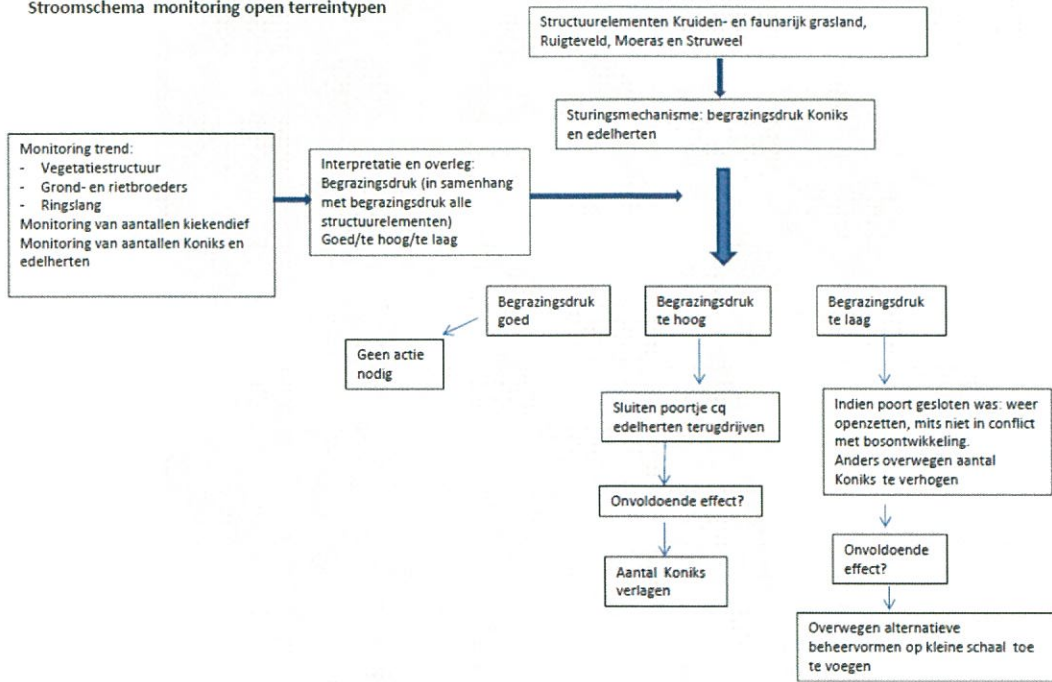
Bijlage 6 Monitoringsroute ringslang

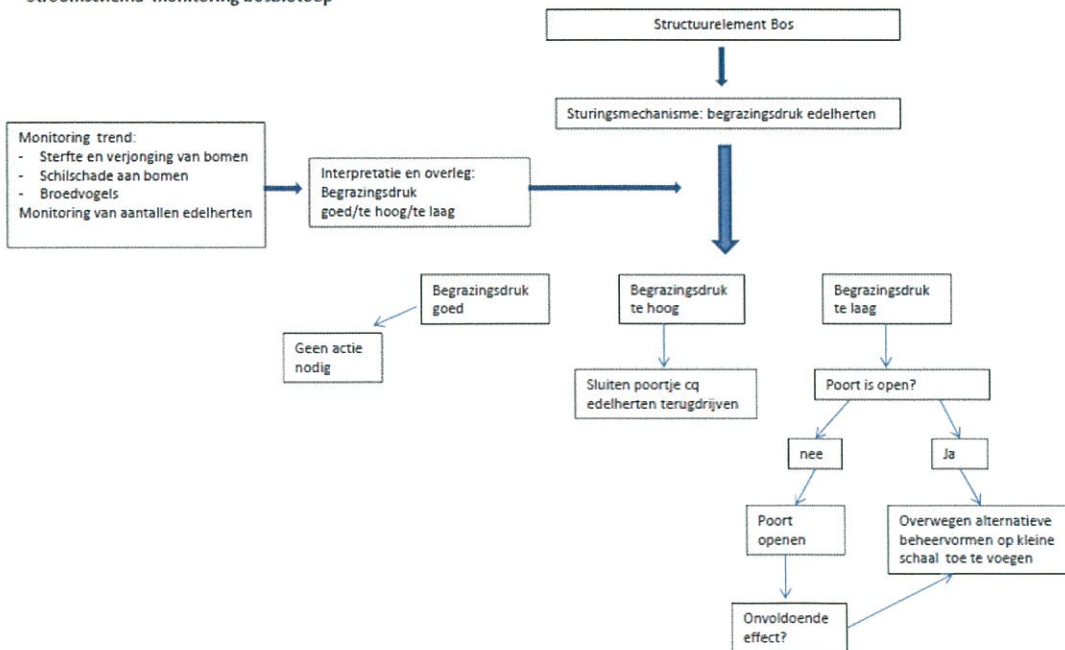
Monitoringroutes Ringslang (rood en blauw). Rood nieuw sinds 2015

Bijlage 7 Stroomschema monitoring

Stroomschema monitoring open terreintypen

Stroomschema monitoring bosbiotoop

PROVINCIE FLEVOLAND

Postbus 55
8700 AB Lelystad

Telefoon
03201-265265
Fax
03201-265260
E-mail
provincie@flevoland.nl
Website
www.flevoland.nl

Staatsbosbeheer Regio Oost

Postbus 6
7400 AA DEVENTER

Verzenddatum Bijlagen Uw kenmerk

Din kenmerk
1780119

Onderwerp **09 SEP. 2015**
medewerking vergunningverlening Flora- en faunawet

Geachte [redacted]

In het kader van het beheerplanproces voor het Oostvaardersveld heeft u contact gehad met de provincie over de noodzaak van een ontheffing Flora- en faunawet voor het opzettelijk verontrusten van edelherten. Als onderdeel van het beheer van het recent ingerichte Oostvaardersveld zullen edelherten toegang hebben tot het gebied en voor begrazing zorgen

Wij hebben u geïnformeerd dat de provincie een ontheffing voor opzettelijke verontrusting niet op voorhand verleent, maar een verzoek daartoe van u op het moment dat uit monitoringsgegevens blijkt dat begrazing door de herten een te groot negatief effect heeft op de vegetatie, zal honoreren. De door u voorgelegde checklist biedt daar voldoende achtergrondinformatie voor.

Hoogachtend,

het hoofd van de afdeling Ruimte en Economie
[redacted]

Staatsbosbeheer
Regio Oost
Brieftnr. 2015-1484
Code 07 3515
Ontvangen 10 SEP 2015
Beoord. [redacted]
Retour 10/9

Checklist schade van edelherten aan vegetatie

Beschrijving van geconstateerde schade aan vegetatie door de edelherten

Datum:

Gebied: open gedeelte Oostvaardersveld / bosgedeelte Oostvaardersveld *

1. Welke soorten zijn aangetast en wat is de aard van de aantasting: bv. veegschade, bastschade, knoppen, aan zaailingen etc.?
2. Omvang van de schade: bv. aantal geschilde bomen per 100 exemplaren
3. In hoeverre is het aannemelijk dat deze schade veroorzaakt is door edelherten: gegevens over de op dat moment aanwezige aantal edelherten in relatie met de al of niet aanwezigheid van paarden.
4. In hoeverre is het aannemelijk dat deze schade net is opgetreden en dat ingrijpen dmv het terugdrijven van de herten noodzakelijk is: vergelijking met huidig aantal herten in vergelijking met eerdere tellingen.

*doorhalen wat niet van toepassing is

Bijlage 9 Literatuur

[Deuzeman, S., 2013]
Broedvogels van het Kotterbos, Oostvaardersveld en Oostvaarderswold
in 2012. Sovon-rapport 2013/11. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

[Dienst Landelijk Gebied, 2014]
Ontwerp Natura-2000 beheerplan Oostvaardersplassen (78)
September 2014

[Grevé M.S.E., H. Miedema, 2011]
Wezenlijke kenmerken en waarden EHS Gemeente Lelystad
A&W rapport 1358, Altenburg en Wymenga ecologisch onderzoek, Feanwâlden.

[Hout, M. van der, 2014]
Ecologische quickscan Boomcontrole Randzone
Oostvaardersplassen, Lelystad. Notitie in het kader van de natuurwetgeving.
Rapport NO13367-01, Regelink Ecologie & Landschap, Mheer.

[NBTC-NIPO research, 2015]
Bezoek aan natuurgebieden van Staatsbosbeheer in Flevoland.

[Provincie Flevoland, 2006]
Aanvraag vergunning NB-wet herinrichting Oostvaardersveld.

